

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 470/2021-11

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Rastislava Kaššáka a sudcov Jany Baricovej a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], toho času Ústav na výkon väzby Žilina, zastúpeného advokátom JUDr. Petrom Martinkovičom, LL.M., Laurinská 3, Bratislava, proti uzneseniu Špecializovaného trestného súdu v Pezinku č. k. PK-1 T 29/2020 z 22. júna 2021 a uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 2 Tost 41/2021 z 28. júla 2021 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 16. októbra 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu a práva na nezávislý a nestranný súd podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uzneseniami Špecializovaného trestného súdu v Pezinku (ďalej len špecializovaný trestný súd“) a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označenými v záhlaví tohto uznesenia. Napadnuté uznesenia navrhuje zrušiť a vec vrátiť špecializovanému trestnému súdu na ďalšie konanie a požaduje priznať mu náhradu trov právneho zastúpenia.

2. Z ústavnej sťažnosti a napadnutých uznesení vyplýva, že sťažovateľ je obžalovaný pre zločin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 Trestného zákona. V trestnom konaní prebiehajúcom pred špecializovaným trestným súdom podal námietku zaujatosti proti sudkyňi tohto súdu [REDAKOVANÉ], ktorú odôvodnil tým, že ho počas nahliadania do spisu prirovnala ku psovi, čo sa ho hlboko dotklo a urazilo ho to, ako aj nesprávnou protokoláciou na hlavných pojednaniach a ďalšími porušeniami jeho práv garantovaných ústavou, ako aj Trestným poriadkom.

2.1 Napadnutým uznesením špecializovaný trestný súd rozhodol, že podľa § 32 odsek 3 Trestného poriadku sudkyňa [REDAKOVANÉ] nie je vylúčená z konania v trestnej veci sťažovateľa vedeného na špecializovanom trestnom súde pod sp. zn. PK-1 T 29/2020.

2.2 Proti tomuto uzneseniu podal sťažovateľ sťažnosť, ktorú najvyšší súd napadnutým uznesením zamietol podľa § 193 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku.

2.3 Najvyšší súd v odôvodnení uviedol, že vo veci nebola zistená taká skutočnosť, ktorá by dostatočným spôsobom odôvodňovala záver o tom, že sudkyňa je proti osobe sťažovateľa zaujatá. Pripustil, že takéto slovné označovanie sťažovateľa je nepochybne zo strany sudcu nevhodné a znižuje to dôstojnosť súdu, no vzhľadom na samotné jednorazové nevhodné vyjadrenie sa sudkyne na jeho adresu, po ktorom sa sťažovateľovi ospravedlnila, nemôže samo osebe zakladať dôvod jej zaujatosti. Z predloženého spisu nevyplýva žiadna ďalšia skutočnosť, ktorá by potvrdzovala možnú zaujatosť sudkyne proti sťažovateľovi. Na uvedenom závere nič nemenia ani tvrdené pochybenia týkajúce sa protokolácie hlavného pojednávania, resp. ďalších skutočností, v ktorých sťažovateľ vidí porušenie svojich práv, pretože sa týkali výlučne procesného postupu súdu, ktorý podľa § 32 ods. 6 Trestného poriadku nemôže byť dôvodom, na ktorom je možné založiť námietku zaujatosti.

II.

Argumentácia sťažovateľa

3. Proti uzneseniu špecializovaného trestného súdu v spojení s uznesením najvyššieho súdu podal sťažovateľ ústavnú sťažnosť pre porušenie jeho práva na nezávislý a nestranný súd spočívajúce v spôsobe vedenia trestného konania a pre porušenie práva na spravodlivé súdne konanie spočívajúce v tom, že najvyšší súd rozhodol bez riadneho preskúmania veci, dostatočne sa nevenoval dôvodom sťažnosti, čím neaplikoval tie právne predpisy a ustálenú rozhodovaciu prax, ktorá bola potrebná pre spravodlivé rozhodnutie.

4. V ústavnej sťažnosti uvádza, že

a) nesúhlasí s názorom súdu, že zo strany sudkyne išlo len o formu odľahčenej komunikácie s cieľom dospieť k lepšiemu pochopeniu situácie. Sťažovateľ to považuje za bagatelizovanie vzniknutej situácie, keďže on sa subjektívne cítil týmto výrokom dotknutý;

b) táto komunikácia bola objektívne spôsobilá vzbudiť vážne pochybnosti o nestrannom prístupe súdu k sťažovateľovi, ako aj o rešpektovaní prezumpcie neviny;

c) ďalšie narušenie nestrannosti vidí sťažovateľ v nesprávnej protokolácii priebehu hlavného pojednávania, v nemožnosti odstrániť rozpory vo výpovediach svedkov a obvinených, v zamietaní jeho námietok a sťažností procesného charakteru bez riadneho odôvodnenia, ako aj v tom, že mu nebolo umožnené vymeniť si respirátor a že neboli rešpektované jeho požiadavky pri organizácii hlavného pojednávania vyplývajúce z jeho nepriaznivého zdravotného stavu (cukrovka);

d) najvyšší súd rozhodol arbitrárne a povrchné, keď nevzal do úvahy rozhodovaciu prax Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“).

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

5. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľa je namiatané porušenie základného práva na nezávislý a nestranný súd a základného práva na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy) a práva na spravodlivý

proces (čl. 6 ods. 1 dohovoru) uznesením najvyššieho súdu, ktorým bola zamietnutá jeho sťažnosť, a uznesením špecializovaného trestného súdu o nevyklúčení sudkyne z konania v trestnej veci sťažovateľa.

6. Pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti je úlohou ústavného súdu posúdiť, či neexistujú dôvody na jej odmietnutie podľa § 56 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

III.1. K namietanému porušeniu označených práv uznesením špecializovaného trestného súdu

7. V zmysle princípu subsidiarity zakotveného v čl. 127 ods. 1 ústavy poskytuje ústavný súd v konaní podľa čl. 127 ústavy ochranu základným právam alebo slobodám fyzických osôb a právnických osôb za podmienky, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je teda rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom ochranu základným právam a slobodám poskytuje v zmysle ústavy primárne všeobecné súdnictvo a ústavný súd až subsidiárne.

8. Vo vzťahu k označenému prvostupňovému rozhodnutiu špecializovaného trestného súdu disponoval sťažovateľ riadnym opravným prostriedkom – sťažnosťou, ktorú aj využil. O sťažnosti bol oprávnený a povinný rozhodnúť najvyšší súd ako súd nadriadený. Existencia opravného konania pred najvyšším súdom nepripúšťa možnosť ústavného súdu rozhodovať o napadnutom prvostupňovom rozhodnutí, keďže sťažnosť v danom prípade predstavovala účinný právny prostriedok ochrany práv sťažovateľa vo vzťahu k napadnutému rozhodnutiu (I. ÚS 483/2020).

9. Vzhľadom na túto skutočnosť ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnú sťažnosť sťažovateľa v časti namietaného porušenia základných práv na nezávislý a nestranný súd a na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením špecializovaného trestného súdu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

III.2. K namietanému porušeniu označených práv uznesením najvyššieho súdu

10. S prihliadnutím na podstatu ústavnej sťažnosti ústavný súd poznamenáva, že sa vo svojej doterajšej rozhodovacej činnosti už viackrát zaoberal sťažnosťami, v ktorých sťažovatelia namietali porušenie svojich ústavou garantovaných práv v súvislosti s rozhodovaním všeobecných súdov o námietkach zaujatosti vznesených sťažovateľmi ako účastníkmi súdneho (trestného) konania proti zákonnému sudcovi (z novej judikatúry napr. II. ÚS 67/2019, III. ÚS 90/2019, II. ÚS 137/2019, II. ÚS 209/2019, II. ÚS 258/2019, I. ÚS 483/2020), pričom jeho judikatúra v porovnateľných veciach sa ustálila na niekoľkých zásadných východiskách.

11. Z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru vyplýva právo účastníka súdneho konania na nestranný súd, ktorému zodpovedá ústavná povinnosť súdov prerokovať a rozhodnúť každú vec tak, aby voči účastníkom postupovali nezaujato a neutrálne, žiadnemu z nich nenadŕžali a objektívne posúdili všetky skutočnosti závažné pre rozhodnutie vo veci. Nestranný súd poskytuje všetkým účastníkom konania rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje právny poriadok, pokiaľ má právomoc o nich rozhodnúť (obdobne pozri napr. II. ÚS 71/97, III. ÚS 24/05, IV. ÚS 38/09). Obsahom práva na prerokovanie vecí pred nestranným súdom však nie je povinnosť súdu vyhovieť návrhu oprávnených osôb a vylúčiť nimi označeného sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodovania vecí pre zaujatosť. Obsahom základného práva

na prerokovanie veci nestranným súdom je len povinnosť súdu ústavne akceptovateľným spôsobom prerokovať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodnutia veci pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (sp. zn. I. ÚS 73/97).

12. Základné právo na prerokovanie a rozhodnutie veci nestranným súdom je v trestnom súdnom konaní garantované najmä prostredníctvom inštitútu vylúčenia sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodovania predmetnej veci pre zaujatosť. Z uvedeného dôvodu možno sudcu vylúčiť buď na návrh účastníka súdneho konania, alebo na základe návrhu samotného sudcu.

13. Namietané porušenie základného práva sťažovateľa podľa ústavy a práva podľa dohovoru v rámci rozhodovania o námietke zaujatosti posúdil ústavný súd aj s ohľadom na to, či neexistuje všeobecný súd, ktorý by mohol rozhodnúť o ochrane práv sťažovateľa, a to vzhľadom na už prezentovaný princíp subsidiarity zakotvený v čl. 127 ods. 1 ústavy, podľa ktorého môže ústavný súd konať o namietanom porušení sťažovateľových práv a vecne sa zaoberať jeho ústavnou sťažnosťou len vtedy, ak sa sťažovateľ nemôže domáhať ochrany svojich práv pred iným súdom prostredníctvom iných právnych prostriedkov, ktoré mu zákon na to poskytuje. Zmysel a účel uvedeného princípu subsidiarity spočíva v tom, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy veci nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Všeobecné súdy, ktoré v trestnom konaní sú povinné vykladať a aplikovať príslušné zákony na konkrétny prípad v súlade s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 5 ústavy, sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie tých práv a základných slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým právnickým osobám alebo fyzickým osobám zaručuje. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú (obdobne pozri III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05).

14. V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že trestné konanie je od svojho začiatku až po jeho koniec procesom, v ktorom sa v rámci vykonávania jednotlivých úkonov a realizácie garancií pre ochranu práv a slobôd môžu zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdov naprávať, resp. korigovať aj jednotlivé pochybenia. Spravidla až po jeho skončení možno na ústavnom súde namietat pochybenia znamenajúce porušenie práv a slobôd označených v čl. 127 ods. 1 ústavy, ak tieto pochybenia neboli odstránené v priebehu samotného trestného konania. Pokiaľ by ústavný súd na túto skutočnosť neprihliadal, poprel by účel a zmysel opravných prostriedkov v trestnom konaní, ktorým je okrem iného aj náprava pochybení vo veci konajúcich orgánov verejnej moci (orgánov činných v trestnom konaní a súdov). Ústavný súd tak zdôrazňuje, že ústavné súdnictvo je vybudované predovšetkým na zásade preskúmvania právoplatne skončených vecí (IV. ÚS 187/09, III. ÚS 421/2016, III. ÚS 855/2016). Základné právo na súdnu ochranu je totiž „výsledkové“, to znamená, musí mu zodpovedať proces ako celok, a skutočnosť, či napadnuté konanie bude ako celok spravodlivé, závisí od pokračujúceho konania a rozhodnutia všeobecných súdov (III. ÚS 33/04, IV. ÚS 163/05, III. ÚS 421/2016, III. ÚS 855/2016).

15. K okolnostiam sťažovateľovej veci ústavný súd uvádza, že predmet konania o uplatnenej námietke zaujatosti nemožno stotožňovať s predmetom konania, v ktorom dotknutá sudkyňa koná a rozhoduje. Konanie o námietke zaujatosti končí rozhodnutím, ktorým namietaný sudca (senát) je (alebo nie je) vylúčený z prejednávania dotknutej veci, prípadne postupom, keď súd v zákonom stanovených prípadoch (§ 32 ods. 6 Trestného poriadku) o námietke zaujatosti nekoná.

Toto rozhodnutie (príp. postup) však nie je rozhodnutím o otázke tvoriacej samotný predmet trestného konania. Konanie o námietke zaujatosti predstavuje len čiastkový procesný postup všeobecného súdu, smerujúci k rozhodnutiu slúžiacemu na zabezpečenie rozhodovania trestnej veci nestranným súdom. Kvalita rozhodovania súdu o námietke zaujatosti tak nachádza svoj odraz i v kvalite meritórneho rozhodnutia v konaní, v ktorom bola námietka zaujatosti sudcov vznesená (obdobne pozri III. ÚS 30/2010, III. ÚS 421/2016, III. ÚS 855/2016). V spojitosti s tým ústavný súd zastáva názor, že namietaný postup špecializovaného trestného súdu a následne najvyššieho súdu by mohol zakladať porušenie označených práv sťažovateľa len v prípade, ak by bol spojený s konkrétnym relevantným nepriaznivým dôsledkom pre sťažovateľa, ktorý bol týmto postupom spôsobený, pričom by sa negatívny dôsledok musel zároveň vzťahovať na výsledok konania a nebolo by ho možné korigovať v ďalšom procesnom postupe, prípadne v opravných konaniach (III. ÚS 30/2010, III. ÚS 421/2016), čo nie je sťažovateľov prípad, pretože sťažovateľ v uvedenom smere môže svoju ochranu v stále prebiehajúcom trestnom konaní uplatniť prostredníctvom opravných prostriedkov (odvolania a dovolania) proti rozhodnutiu vo veci samej.

16. V nadväznosti na predchádzajúci bod odôvodnenia tohto rozhodnutia ústavný súd poukazuje v prvom rade na § 306 a nasledujúce Trestného poriadku, podľa ktorých je opravným prostriedkom proti rozsudku súdu prvého stupňa odvolanie, pričom obžalovaný ako osoba oprávnená podať odvolanie proti výroku rozsudku, ktorý sa ho priamo dotýka, môže toto odvolanie podať pre nesprávnosť výroku, ako aj pre porušenie ustanovení o konaní, ktoré predchádzalo rozsudku, ak toto porušenie mohlo spôsobiť, že výrok je nesprávny alebo že chýba. V nadväznosti na to ústavný súd odkazuje v konkrétnosti na § 321 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého odvolací súd zruší napadnutý rozsudok (okrem iných prípadov) pre podstatné chyby konania, ktoré napadnutým výrokom rozsudku predchádzali, najmä preto, že boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci alebo právo obhajoby. Ústavný súd ďalej poukazuje na § 368 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého možno podať dovolanie proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon alebo boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, ak je toto porušenie dôvodom dovolania podľa ustanovení § 371 Trestného poriadku. Pritom nie je možné opomenúť § 368 ods. 2 písm. h) Trestného poriadku, v zmysle ktorého sa rozhodnutím podľa ods. 1 § 368 Trestného poriadku rozumie (okrem iných) aj rozhodnutie, ktorým bol zamietnutý riadny opravný prostriedok podaný proti rozhodnutiu podľa písmen a) [rozsudok a trestný rozkaz] až g), alebo rozhodnutie, ktorým odvolací súd na základe riadneho opravného prostriedku vo veci sám rozhodol. Napokon v tomto kontexte poukazuje ústavný súd aj na § 371 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku, podľa ktorého možno dovolanie podať, ak vo veci konal alebo rozhodol orgán činný v trestnom konaní, sudca alebo prísediaci, ktorý mal byť vylúčený z vykonávania úkonov trestného konania.

17. Z jednotlivých ustanovení Trestného poriadku citovaných v predchádzajúcom bode odôvodnenia tohto rozhodnutia vyplýva, že skutočnosti namietané sťažovateľom, a to tvrdenie sťažovateľa o nesprávnom postupe prvostupňového súdu pri posúdení ním uplatnenej námietky zaujatosti a na to nadväzujúce tvrdenie o zaujatosti sudkyne, potenciálne zakladajú (nie bez ďalšieho preukazujú, pozn.) dôvod na podanie odvolania, prípadne dovolania v ďalšej etape súdneho konania. Platná právna úprava trestného konania teda sťažovateľovi umožňuje aj v nasledujúcich štádiách trestného konania v rámci uplatnenia práva na obhajobu domáhať sa právne účinným spôsobom ochrany svojich označených práv, a to prostredníctvom riadneho a mimoriadneho opravného prostriedku proti rozhodnutiu vo veci samej – odvolania a dovolania,

na základe podania ktorých bude odvolací súd, prípadne dovolací súd oprávnený a povinný preskúmať opodstatnenosť tvrdenia sťažovateľa o nesprávnom postupe konajúceho súdu v súvislosti s prednesenou námietkou zaujatosti sudkyne.

18. Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd dospel k záveru, že sťažovateľ má v systéme trestného konania k dispozícii ďalší účinný prostriedok na dosiahnutie ochrany svojich práv, hoci bude prípustný až po rozhodnutí vo veci samej. Za týchto okolností je neprípustné, aby ústavný súd v danej fáze vstupoval do prebiehajúceho trestného konania vo veci sťažovateľa a predčasne si tak uzurpoval právomoc opravných súdov. V danej fáze konania, keď má sťažovateľ k dispozícii opravné prostriedky (odvolanie a prípadné dovolanie), prostredníctvom ktorých môže v budúcnosti uplatniť ochranu svojich práv, je neprípustné, aby ústavný súd korigoval prípadné pochybenia aktuálneho procesného postupu všeobecného súdu v sťažovateľom nastolenej čiastkovej otázke. Sťažovateľ sa s prípadnou ústavnou sťažnosťou môže na ústavný súd obrátiť až po vyčerpaní označených opravných prostriedkov, teda až vo fáze právoplatného skončenia meritórneho konania.

19. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa v časti namietaného porušenia základných práv na nezávislý a nestranný súd a na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením najvyššieho súdu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde z dôvodu nedostatku svojej právomoci na jej prerokovanie.

20. V súvislosti s namietaným porušením práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru bez ohľadu na záver o nedostatku svojej právomoci ústavný súd odkazuje na judikatúru EŠLP, podľa ktorej konanie o námietke zaujatosti, nezávislé na konaní, v ktorom bola námietka uplatnená, a s tým spojené vylúčenie sudcu z prejednávania veci alebo prípadné odňatie a prikázanie veci sa týka predovšetkým procesných práv účastníka konania a netýka sa hmotných práv a záväzkov podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Aj keď konanie o námietke zaujatosti a odňatí a prikázaní veci môže mať vplyv na konanie vo veci samej, ide o nedostatočné spojenie a vzdialené následky, aby mohol čl. 6 ods. 1 dohovoru vstúpiť do hry, a preto čl. 6 ods. 1 dohovoru je na takéto konanie neaplikovateľný (pozri Schreiber and Boetsch v. Francúzsko, č. 58751/00, rozhodnutie EŠLP o prijateľnosti z 11. 12. 2003; Mianowicz v. Nemecko, č. 37111/04, 55440/07, 55443/07, rozhodnutie EŠLP o prijateľnosti z 19. 5. 2009, oddiel 1a), m. m. III. ÚS 531/2014, II. ÚS 190/2015, I. ÚS 507/2016, I. ÚS 70/2017, I. ÚS 5/2019, II. ÚS 235/2019, II. ÚS 321/2019).

21. Pretože ústavná sťažnosť sťažovateľa bola ako celok odmietnutá, bolo bez právneho významu zaoberať sa jeho ďalšími požiadavkami uvedenými v návrhu na rozhodnutie, rozhodovanie o ktorých je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. novembra 2021

Rastislav Kaššák
predseda senátu